

ENTROPIE

CLAUSIOVA NEROVNOST

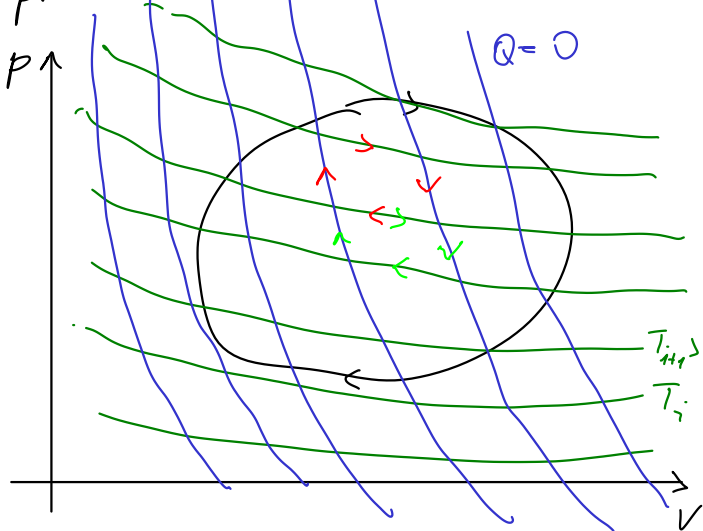
- účinnost nevertického stroje pracujícího mezi 2 lázněmi: T_H, T_C :

$$\eta = 1 - \frac{Q_C'}{Q_H} \leq 1 - \frac{T_C}{T_H} \Rightarrow \frac{Q_C'}{T_C} \geq \frac{Q_H}{T_H}$$

$$\Rightarrow /Q_C = -Q_C' < 0/ \Rightarrow \boxed{0 \geq \frac{Q_H}{T_H} + \frac{Q_C}{T_C}} \quad (1)$$

- T_i je zde (konstantní) teplota lázně, nikoliv pracovní látky cyklu - nevertický cyklus typicky nepracuje v rovn. s lázněmi

- zobecnění na obecný cyklus vyměňující teplo s okolím proměnné teploty:

- izotermy a adiabaty tvoří souřadnicovou síť (každým bodem prochází právě jedna)

$\Rightarrow$ lze aproximovat Carnotovým cyklem (úseky probíhané opačnými směry se odětkou)

- pro každý "malý" cyklus platí základní Clausiova nerovnost

$$\Rightarrow \sum_i \frac{Q_i}{T_i} \leq 0 \Rightarrow /zjemňují/ \Rightarrow$$

$$\boxed{\oint \frac{\delta Q}{T} \leq 0}$$

Clausiova (CN) nerovnost

- T je stále (spojitě se měnící) teplota okolí, se kterou pracovní látka vyměňuje teplo

- T_C ... teplota systému - je obecně jiná, spec. endoreverzibilní stroje

• spec: $dQ > 0 \Rightarrow$ teplo teče do systému $(\Leftrightarrow) T_S < T$

$$\Rightarrow \frac{dQ}{T_S} \geq \frac{dQ}{T}$$

$dQ < 0 \Rightarrow$ teplo teče ze systému $T_S > T$

$$\Rightarrow \frac{dQ}{T_S} \leq \frac{dQ}{T}$$

$\Rightarrow$ veličina $\frac{dQ}{T}$ je v abs. hodnotě vždy větší v „přijímajícím“ systému

Vratné cykly

- v odvození základní nerovnosti (1) dostáváme rovnost
 $\Rightarrow$ pro obecný vratný cyklus platí

$$\oint_{\text{cyk}} \frac{dQ}{T} = 0 \quad (CN)_{\text{rev}}$$

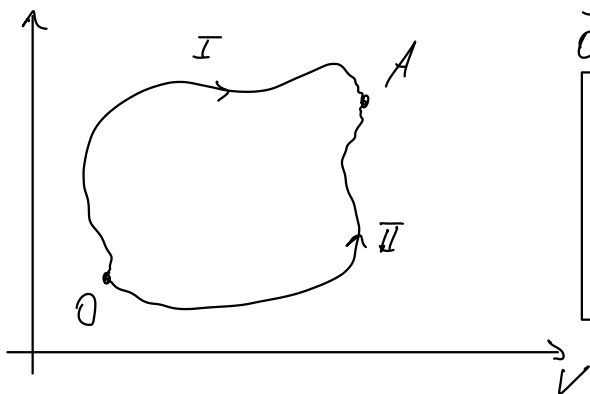
Pozn: • aby byl cyklus vratný, musí být $T_S = T$
 $\Rightarrow$ teplo v $(CN)_{\text{rev}}$ je teplo systému = teplo okolí

• omezíme-li se na vratné procesy, potom

$\int_{A(\text{rev})}^B \frac{dQ}{T}$ nezávisí na trajektorii ve stav. prostoru
 $\Rightarrow$ definiuje stavovou veličinu

ENTROPIE

A) vratné procesy

$$\int_{0(I)}^A \frac{dQ}{T} - \int_{0(II)}^A \frac{dQ}{T} = 0 \Rightarrow \int_{0(I)}^A \frac{dQ}{T} = \int_{0(II)}^A \frac{dQ}{T}$$

$$\Rightarrow S(A) \equiv \int_{0(\text{rev})}^A \frac{dQ}{T} \Rightarrow S = S(p, V)$$

• obecněji

$$S = S(x_1, \dots, x_k)$$

• definuje (až na aditivní konstantu) novou stav. veličinu

Pozn: • tato aditivní konstanta může být fyzikálně významná pro procesy zahrnující látkovou výměnu při nulové teplotě
 $\Rightarrow$ motivace pro 3. TDZ (chování entropie pro $T \rightarrow 0$)

(viz (uscombe str. 129)

• my se ovšem zatím stále omezuje na uzavřené systémy!

• S stavová veličina $\Rightarrow dS = \frac{\delta Q}{T}$ je úplný diferenciál

$\Rightarrow$ můžeme přeformulovat 1. TDZ

$$dU = TdS + \sum_j y_j dx_j$$

Pozn: $\frac{T_i}{T_j} = \frac{Q_i}{Q_j} \Rightarrow$ přirozený rozměr absolutní teploty je energie: $[T] = [U]$

$\Rightarrow$ entropie je bezrozměrná veličina

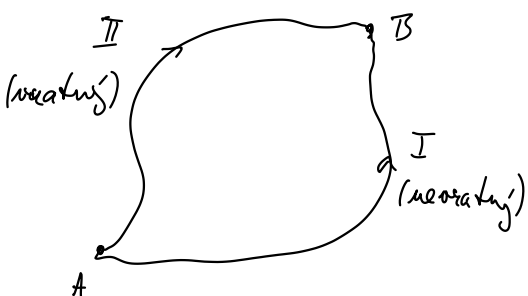
$\Leftrightarrow [k_B] = J K^{-1}$ je bezrozměrná konstanta

Entropie a ne vratné procesy

• dS je úplný diferenciál $\Rightarrow$ i pro ne vratný proces $A \rightarrow B$ platí

$$\Delta S = S(B) - S(A) = \int_{A(over)}^B \frac{\delta Q}{T}$$

kde integrál běží po libovolné vratné trajektorii spojující A a B

$$\oint \frac{\delta Q}{T} = \int_I \frac{\delta Q}{T} - \int_{II} \frac{\delta Q}{T} \leq 0$$

$$\Rightarrow S(B) - S(A) \geq \int_I \frac{\delta Q}{T} \quad (11)$$

• použili jsme (Cv) $\Rightarrow T$ upraveno je teplota okolí!

- spec. nevratný proces I necht' je adiabatický

$$\rightarrow \Delta S \geq 0 \Leftrightarrow \text{entropie izolovaného systému nikdy neklesá} \quad \underline{\text{řípla času}}$$

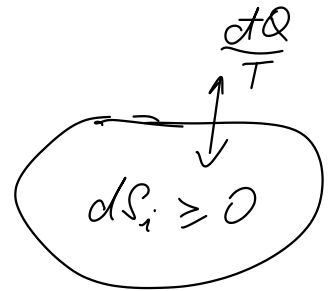
- pokud je adiabatický proces I navíc také vratný, potom $\Delta S = 0 \Rightarrow$ stavy spojené vratným adiabatickým procesem mají stejnou entropii

- necht' A a B v (II) jsou infinitesimálně blízké stavy (kvazistat. proces)

$$\Rightarrow \boxed{dS \geq \frac{dQ}{T}} \quad (\text{CN}) \text{ v dif. tvaru}$$

- $\frac{dQ}{T}$ je úbytek entropie okolí
- dS je nárůst entropie systému

$$\Rightarrow \boxed{dS = \frac{dQ}{T} + dS_i} \quad \& \quad dS_i \geq 0$$

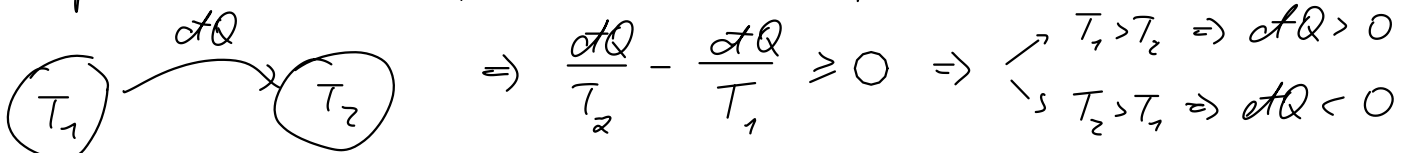
- zatímco první člen odpovídá "kotu entropie" z okolí, dS_i je přísůstek entropie v důsledku unitečních nevratných procesů v systému

- Př:
- adiabatické míchání $\Rightarrow dS = dS_i$
  - adiabatická expanze do vákuua $\Rightarrow$ - " -
  - tření (dissipace) - teplo je generováno mech. pohybelem (prací) $\Rightarrow$ nárůst entropie není kompenzován pohybelem jiným
  - kvazistatický přenos tepla $\Rightarrow dS = \frac{dQ}{T_s} = \frac{dQ}{T_{ext}} + dS_i$

$$(T_{ext} > T_s)$$

koto je opravdová dS - za vratný proces definující entropii volíme rovnovážný přenos Q

- Pozn: • teplo skutečně teče přirozeně z teplejšího tělesa na chladnější:

Základní důsledky existence entropie

1. PODMÍNKA INTEGRABILITY ENTROPIE $\Rightarrow$ vztah mezi termickou a kalorickou stavovou rovnicí

• dS je úplný diferenciál $\Rightarrow$ smíšené druhé derivace

S jsou zaměnitelné:
$$\left(\frac{\partial^2 S}{\partial x_i \partial x_j} \right) = \left(\frac{\partial^2 S}{\partial x_j \partial x_i} \right) \quad (*)$$

$$dS = \frac{1}{T} dU - \sum_i \frac{y_i}{T} dx_i \quad \Leftarrow \quad 182 \text{ TDZ: } dU = T dS + \sum y_i dx_i$$

$U = U(T, x_1, \dots, x_k) \Rightarrow dU = \left(\frac{\partial U}{\partial T} \right)_{\{x_j\}} dT + \sum_i \left(\frac{\partial U}{\partial x_i} \right)_{T, x_{j \neq i}} dx_i$

$$\Rightarrow dS = \frac{1}{T} \left(\frac{\partial U}{\partial T} \right)_{\{x_j\}} dT + \sum_i \frac{1}{T} \left[\left(\frac{\partial U}{\partial x_i} \right)_{T, x_{j \neq i}} - y_i \right] dx_i$$

$$(*) \Rightarrow \frac{1}{T} \left(\frac{\partial^2 U}{\partial x_i \partial T} \right)_{x_{j \neq i}} = \frac{1}{T} \left(\frac{\partial^2 U}{\partial T \partial x_i} \right)_{T, x_{j \neq i}} - \frac{1}{T} \left(\frac{\partial y_i}{\partial T} \right)_{\{x_j\}} - \frac{1}{T^2} \left[\left(\frac{\partial U}{\partial x_i} \right)_{T, x_{j \neq i}} - y_i \right]$$

$\nabla \left(\frac{\partial T}{\partial x_i} \right) = 0 \dots$ nezávislé proměnné

$$\Rightarrow \left(\frac{\partial U}{\partial x_i} \right)_{T, x_{j \neq i}} = -T \left(\frac{\partial y_i}{\partial T} \right)_{\{x_j\}} + y_i$$

• spec. 1-komponentní plyn: $U = U(T, V)$, $y_V = -p$

$$\Rightarrow \left(\frac{\partial U}{\partial V} \right)_T = T \left(\frac{\partial p}{\partial T} \right)_V - p$$

• id. plyn: $p = \frac{N k_B T}{V} \Rightarrow \left(\frac{\partial U}{\partial V} \right)_T = 0 \Rightarrow U_{id} = U(T)$

$\rightarrow$ lze ukázat $U_{id} = \frac{3}{2} N k_B T$ ($\Leftarrow$ exp. nebo stat. fyzika)

(ovítkání stupně volnosti částic $\Rightarrow$ faktor $\frac{3}{2}$
nahrazen jinou konstantou nebo je dokonce funkce
teploty - např. $\frac{3}{2} \rightarrow \frac{5}{2}$ pro dvou-atom. id. plyn)